

vil være en genvej ved benyttelse af den statistiske litteratur før 1914. Lidt påfaldende er det, at man ikke har følt trang til at gøre opmærksom på tilsvarende undersøgelser i andre lande og drage sammenligninger med de der opnåede resultater.

Vagn Dybdahl.

Jørn Piø: Skillingsviserne om Christiansborgs Slots brand 1884. (Schultz, 1959). 58 s.

Den lille studie er i al beskedenhed et godt lille bidrag til belysning af folkekulturen i det 19. århundrede. Forfatteren beskriver typografisk, litterært og musikalsk 18 skillingsviser om slotsbranden, og der genoptrykkes i facsimile nogle af viserne. Det er måske tvivlsomt, om den indgående beskrivelse på alle punkter har sin berettigelse, men de konkrete oplysninger, der gives om visernes udbredelse, har sin store interesse. Viseforlæggeren Julius Strandbergs dagbøger oplyser, at han i 1884 udsendte viser i tilsammen 405.000 eksemplarer, heraf om slotsbranden alene 60.000, hvoraf de 13.000 blev solgt i løbet af dagen efter branden. At tillægge viserne nogen betydning som udtryk for folkestemningerne er der næppe nogen grund til; her er det blot trangen til gru og sentimentalitet, der har fået et objekt. Nogen egentlig politisk tendens er der ikke i viserne.

Vagn Dybdahl.

Ole Bjørn Kraft: Ung mand undervejs. (Nyt Nordisk Forlag, 1958). 213 s.

Ole Bjørn Krafts erindringer omfatter perioden, fra han i 1912 blev student, til han i 1926 valgtes til Folketinget. Det er blevet en god bog i den forstand, at den virkelig giver manden; i højere grad end mange andre memoirer karakteriserer de forfatterens personlighed. Deri ligger erindringernes hovedfortjeneste, mens

deres bidrag til den politiske historie er beskedne, men med forfatterens position i bogens periode kan heller ikke andet forventes. Navnlige tre forhold belyses: studenterpolitik under 1. verdenskrig, den politiske bevægelse »Det unge Danmark« og journalistliv ved provinsens små dagblade (Svendborg og Sønderborg). Af vilkårene for det sidste gives en række udmærkede småbilleder, om studenterpolitikken siges ikke meget nyt, heller ikke i karakteristikkene af den unge Christmas Møller, men så meget desmere er der at hente i afsnittet om Det unge Danmark. Her redegøres for bevægelsens idéindhold, for dens organisationsform og arbejde og for de forskellige ledes plads i bevægelsen; på dette punkt vil erindringerne bevare deres værdi som kildekrift. De vil også, som nævnt, gøre det som menneskeligt dokument fra en mand, hvis naturel er meget forskelligt fra det almindelige i dansk politik, og hvis stil i højere grad, end det vist er almindeligt, er manden.

Vagn Dybdahl.

Erling Foss: På eget ansvar, 1944-45. (Gyldendal, 1958). 263 s.

Som en slags fortsættelse af »Fra passiv til aktiv modstand« fra 1946 har Erling Foss her samlet en række skildringer fra sin virksomhed som Frihedsrådets repræsentant i Stockholm. Det er en yderst interessant bog, men når dette er sagt, må det også straks erkendes, at den lider af visse brist, der svækker dens værdi som historisk kildekrift. Nok rummer bogen en række hidtil ukendte (og værdifulde) aktstykker, men den sammenkædende tekst gøres mindre klar på grund af en bestandig sammenblanding af referater fra 1944-45 og senere ræsonnementer over begivenhederne.

Bogen falder i tre afsnit: et om våbentransporter til Danmark (næ-

sten udelukkende fra Sverige), et om propaganda- og nyhedstjenestens organisation fra Sverige og endelig et om de diplomatiske relationer til de allierede. De to første afsnit giver ikke uvæsentlige bidrag til karakteristik af modstandskampen, men det er det sidste, som har størst almen interesse. Fra afsnittet om våbenforsyningerne bør dog fremhæves et aktstykke, der belyser Foss' synspunkt på slutfasen, hvor han vel har haft meningsfæller. Han gør sig her til talsmand for den opfattelse, at en slutkamp mellem danske modstandsstyrker og tyske tropper – uanset tabene – ville have været ønskværdig af hensyn til den nationale selvfølelse. Bemærkelsesværdig er også den spaltning, der var mellem Foss og meningsfæller på den ene side og de i øvrigt aktivt indstillede politikere på den anden side; de sidste stillede mod etableringen af sådanne styrker, at statsmagten efter et tysk nederlag skulle være i stand til at opretholde ordnede tilstande, mens Foss udelukkende sigtede på de aktuelle forhold. Det synes, som politikerne her både har haft en større politisk erfaring, hvad heller ikke kan overraske, men også i højere grad har været orienteret om udviklingen i andre besatte lande og de risici, der ville være efter et tysk sammenbrud.

Redegørelsen for udsendelsen af Døssing til Sovjetunionen bringer meget værdifuldt kildemateriale. Iøjnefaldende er her den betragtelige risiko, man løb ved at sende en mand, som ikke havde enten politisk erfaring eller diplomatisk skoling; da relationerne mellem Sovjetunionen og Danmark ikke var så snævre og trods besættelse af Bornholm heller ikke blev det, gik det godt, trods det selv under de særlige forhold vel improviserede, der var over hele udsendelsen; alene den svigtende forbindelse mellem Døssing og hjemlandet synes på visse punkter at have gjort hans tilstedeværelse mere vovelig end und-

ladelsen af at søge kontakt med Sovjet. Til dette kom Døssings naturel, hvor en vis ensidighed kunne være en fare. Det var sikkert den, der fik Eduard Reventlov til i 1944 at gøre Døssing opmærksom på, »hvor vigtigt det var, at hans mission formede sig således, at han efter befrielsen på ganske samme måde som andre gesandter betragtede sig som repræsenterende den regering, kongen udnævnte« (Eduard Reventlov: I dansk tjeneste. S. 162).

Et vigtigt afsnit i Foss' bog behandler Christmas Møllers stilling i England og F.'s brud med ham. Således som det fremstilles i bogen var grunden til, at de to mænds veje skiltes, den, at Foss ikke kunne affinde sig med Christmas Møllers ærgerrighed både i England under krigen og den, han lagde for dagen med henblik på hans fremtidige rolle i dansk politik. Om dette forhold og om Christmas Møllers vanskelige stilling i England giver Foss gode oplysninger, som uvægerligt – uanset den kritik, de bør mødes med, bør medtages, når den tid kommer, hvor man vil søge en forklaring på Christmas Møllers som helhed uafklarede personlighed.

Erling Foss har med sin bog ydet et værdifuldt bidrag til dansk politisk historie.

Vagn Dybdahl.

Meddelelser om Rigsarkivet for årene 1921–55. (Munksgaard, 1958). 285 s.

Det er særdeles påskønnelsesværdigt, at Rigsarkivet med dette bind genoptager udsendelsen af »Meddelelser« om hovedarkivets virksomhed. Den standsning, der skete, da Erslev i 1922 udsendte meddelelserne om årene 1916–20, var yderst beklagelig, og det må hilses med megen tilfredshed, at man nu er sindet at genoptage den regelmæssige 5-års udsendelse; det foreliggende bind medtager ikke landsarkiverne, men dette vil ske i fremti-